

Pavel Štěpán (Praha)

PSANÍ VELKÝCH PÍSMEN U TOPONYM V ČEŠTINĚ: POLEMICKÝ POHLED

CAPITALISATION IN TOPONYMS IN CZECH: A POLEMICAL VIEW

The article points out the most striking problems of the Czech codification of capitalisation in toponyms in which disagreement with onomastic theory is displayed. The first part of the paper focuses on capitalisation in prepositional toponyms, mostly street names. According to the new codification, valid since 1993, in prepositional toponyms the word following the preposition should be always written with a capital letter. This rule has not been respected by some local authorities (including the Prague municipal authority) or by the Czech Office for Surveying, Mapping and Cadastre. The second part, forming the core of the paper, argues against the theory of the so-called generic and proper-name component of a naming unit which is used for explaining the principles of codification of proper names' capitalisation. According to the author, this theory is in contradiction with onomastic principles. The last (and shortest) part deals with capitalisation in toponyms containing two subsequent adjectives. The character of the paper is polemical; it points at the inconsistency of the current codification of proper names' capitalisation in Czech, as well as recent treatises on this topic. The aim of the paper is not to provoke an instant and impetuous codification change, but to stimulate a discussion on this topic.

Key words

proper names; toponyms; codification; standardisation; capitalisation

Klíčová slova

vlastní jména; toponyma; kodifikace; standardizace; velká písmena

Problematika psaní velkých písmen u vlastních jmen patří mezi nejobtížnější kapitoly českého pravopisu, a to nepochybně mimo jiné i z důvodu nezbytné věcné znalosti, bez které se v mnohých případech neobejdeme. Nutnost věcné znalosti přitom vychází přímo z charakteru vlastních jmen, která individualizují a pojmenovávají jednotlivé objekty nejrůznějšího charakteru. Pokud tedy pravopis ve snaze zredukovat nutnou míru věcné znalosti zjednodušíme, vznikají rozpory mezi pravopisem a onymickým systémem a pravopis nezhledňuje charakter jednotlivých slov, konkrétně pak to, zda jde o apelativa, nebo propria.¹

Vzhledem k tomu, že naprostá většina problémů spojených s psaním velkých písmen se týká vlastních jmen, jeví se jako naprosto nezbytné, aby kodifikace této

¹ Nezbytností věcné znalosti při rozhodování, zda se má konkrétní výraz psát s velkým, nebo malým počátečním písmenem, se zabývá např. Závodný (2015, s. 74n.).

problematiky vycházela z poznatků obecné onomastické teorie. Nezbyvá než vyslovit politování nad tím, že česká ortografická kodifikace onomastické poznatky dlouhodobě nezohledňuje, a pokud jsou navrženy (nebo doporučeny) změny v této oblasti, pak tyto změny často ještě více prohlubují pomyslnou propast mezi ortografickou kodifikací a onomastikou. Jde např. o změny psaní předložkových názvů ulic v roce 1993 nebo změny navrhované v monografii *Psaní velkých písmen v češtině* (Svobodová et al., 2015; dále odkazováno jako PVPČ), podle nichž by se např. nově mělo psát *sídlíště Antala Staška, dekret Kutnohorský* nebo *řád Bílého lva* (PVPČ, s. 328–330).

Z výše uvedených důvodů musí být tento příspěvek polemický, a to více, než bývá u běžných časopiseckých statí zvykem. Vzhledem k šíři tématu se zaměřím pouze na problematiku psaní velkých písmen u toponym, a to konkrétně na tři tematické okruhy.² První část článku se bude zabývat problematikou předložkových názvů ulic, druhá část, která tvoří těžiště článku, bude věnována teorii o tzv. druho- a propriální složce pojmenování a třetí, nejkratší část se zaměří na otázky psaní velkých písmen v toponymech obsahujících dvě za sebou následující adjektiva. Kriticky analyzovat přitom budu nejen současnou ortografickou kodifikaci, ale především teoretický aparát monografie o psaní velkých písmen v češtině (PVPČ) a z něj vycházející ortografická doporučení.

1. Předložkové názvy

Vydání *Pravidel českého pravopisu* z roku 1993 přineslo mimo jiné zásadní změnu v psaní předložkových názvů ulic i dalších objektů. V dobře míněné snaze pravopis zjednodušit a odstranit nutnost věcné znalosti, zda po předložce stojí apellativum, nebo proprium, byl pravopis předložkových názvů sjednocen tak, že výraz následující v názvu po předložce se píše vždy s velkým počátečním písmenem, a to bez ohledu na to, zda jde o vlastní jméno, nebo o slovo obecné. Přestože toto zjednodušení jistě mnozí mluvčí/pisatelé uvítali (nemusí již např. vědět, že ulice *NA RYBNÍČKU* se nachází v místech někdejší osady *Rybníček* nebo že se v názvu ulice *NA SLUPI* skrývá dnes již většinou mluvčích neznámé apellativum *slup*), lze proti této pravopisné úpravě uvést dvě zásadní, navzájem spolu související námitky:

a) Důležitou námitku proti této změně nepřímo uvádějí autoři PVPČ (s. 96). V pasáži věnované zeměpisným jménům obsahujícím dva shodné přívlasky (typ *Severní ledový oceán*) uvažují nad tím, jak by bylo možné odstranit nutnost věcné znalosti (abychom mohli správně napsat *VELKÉ OTROČÍ JEZERO*, musíme vědět, zda existuje/existovalo *Otročí jezero*, případně *Malé Otročí jezero*; PVPČ, s. 95). U jedné z možností, kterou je zavedení psaní velkého písmene u druhého

² V budoucnu by bylo ovšem třeba zaměřit se z téhož pohledu i na ostatní druhy proprií.

přívlastku ve všech případech, tedy např. *Severní Ledový oceán*, je za nevýhodu pokládán „velký zásah do již existujícího způsobu psaní některých známých a ustálených názvů“. Dále se uvádí: „Obecně lze říci, že zavádění V[elkých] P[ísmen] ve slovech uprostřed názvu, která sama o sobě nejsou V[lastními] J[mény], je problematické.“ (PVPČ, s. 96). Tato námitka platí nepochybně i v případě psaní předložkových názvů, protože i zde bylo zavedeno velké písmeno u apelativ vyskytujících se uprostřed názvů, jejichž způsob psaní byl pevně ustálen (např. *U školy*, *K vodárně*, *Na příkopě* apod.). Z onomastického hlediska se navíc jeví jako problematické, že psaní výrazu následujícího po předložce podle současné kodifikace nereflektuje, zda po předložce stojí apelativum, nebo proprium. K problematice předložkových jmen (a to zvláště na materiálu jmen pomístních) je k dispozici bohatá literatura, která upozorňuje na nutnost rozlišovat mezi názvy deapelativními a depropriálními (srov. např. Pleskalová, 1978; Krško, 1999; Krško, 2001, s. 12–15; Ološtiak, 2018, s. 55n.).

b) Jako patrně ještě závažnější se jeví skutečnost, že daná pravopisná změna měla za následek vznik paralelní kodifikace. Nově kodifikovaná pravopisná podoba předložkových názvů, v nichž po předložce stojí apelativum, se dostala do rozporu se standardizovanou, pro úřední komunikaci závaznou podobou těch názvů, které nebyly oficiálně změněny. I na tento problém upozorňují autoři PVPČ (s. 108–109): uvádějí, že názvy ulic a veřejných prostranství jsou „tvořeny městskými a obecními zastupitelstvy a podléhají jejich schválení“, přičemž neexistuje „obecně platná povinnost tvořit názvy veřejných prostranství v souladu s PČP, a tak se v praxi setkáváme s různými způsoby nakládání s těmito názvy. [...] Většina měst, u nichž lze dohledat věrohodný oficiální rejstřík ulic,³ dodržuje současnou kodifikaci.“ I přesto však platí, že celkový podíl úředně platných názvů ulic i dalších objektů, jejichž pravopisná podoba nerespektuje platnou jazykovou kodifikaci, je značný. Mezi města, která současnou pravopisnou úpravu psaní předložkových názvů nerespektují, patří totiž mimo jiné Praha, která počtem názvů ulic všechna ostatní města a obce velmi výrazně převyšuje. Podle Magistrátu hlavního města Prahy platí název ulice v té pravopisné podobě, ve které byl úředně schválen.⁴ V oficiálním registru RÚIAN (viz pozn. 3) jsou tedy uvedeny např. názvy ulic *K podjezdu*, *Na příkopě*, *Pod hlinišťem*, *U smaltovny*, *Ve studeném*, *Za vodárnou*,

³ K tomu je třeba říci, že jediným věrohodným, oficiálním a pro úřední potřebu závazným rejstříkem je centrální registr RÚIAN (Registr územní identifikace, adres a nemovitostí), který je součástí systému registrů veřejné správy České republiky. Veřejný dálkový přístup k tomuto registru je umožněn na internetovém portálu Českého úřadu zeměměřického a katastrálního zde: <https://vdp.cuzk.cz/> (cit. 2020-04-07).

⁴ Srov. např. odpověď Magistrátu hlavního města Prahy na dotaz Českého statistického úřadu, který sídlí v ulici *NA PADESÁTĚM*, dostupnou online <https://www.czso.cz/csu/czso/jak_psat_spravne_na_padesatem>, cit. 2020-02-20.

vzniklé před rokem 1993. Současnou pravopisnou úpravu však pražský magistrát nerespektuje ani v případě nově pojmenovávaných ulic, srov. např. nově schválené názvy *K chatám* (1998), *Na cípu* (2001), *Na rampách* (2005), *Nad jezem* (2000), *Pod oborou* (2011), *U lipové aleje* (2004), *V ostružině* (2009), *Za železnicí* (2009).⁵ Pisatel se tedy v případě mnohých předložkových názvů ocitá v nejistotě, zda má dát přednost pravopisné kodifikaci, nebo oficiální standardizované podobě konkrétního názvu.

Změna zavedená Pravidly z roku 1993 se týká i psaní předložkových pomístních jmen. Na rozdíl od názvů ulic, obcí a jejich částí⁶ je standardizace pomístních jmen v působnosti Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK). Ani tento úřad současnou pravopisnou úpravu nerespektuje. Odvolává se přitom na výjimku uvedenou v akademickém vydání *Pravidel českého pravopisu* (1993, s. 42), která připouští možnost v úzce odborných textech v písmu vyjádřit, zda v názvu po předložce stojí apelatívu, nebo proprium. V *Jazykových pravidlech pro standardizaci jmen nesídlních geografických objektů z území České republiky* (2015, s. 13) se přímo uvádí: „Na standardizaci pomístních jmen se vztahuje výjimka v Pravidlech ČP pro texty úzce odborné, za něž považujeme texty vzniklé v procesu standardizace.“

Tento výklad je však třeba považovat za značně problematický. „Textem vzniklým v procesu standardizace“ je totiž především katastrální mapa (případně databáze zeměpisných jmen), která jednotlivá pomístní jména uvádí v jejich oficiální standardizované podobě, nikoliv v podobě, již doporučují PČP. Katastrální mapy sice odrážejí proces standardizace, která je jistě specializovanou odbornou činností, avšak jsou určeny široké veřejnosti, a proto je nelze považovat za úzce odborný text. Podle *Akademické příručky českého jazyka* (Pravdová, M. – Svobodová, I. et al., 2014, s. 154) se zmíněná výjimka, kterou připouští PČP, týká výhradně psaní „v textech úzce odborných, tj. v těch, jež jsou zaměřeny na původ místních a pomístních názvů“. Podávat výklad původu toponym jistě není cílem katastrálních map ani dalších „standardizačních“ textů z produkce ČÚZK. Uvedená interpretace výjimky připuštěné v PČP se proto jeví jako poněkud účelová.

⁵ Pro úplnost je třeba říci, že např. v Praze byla (a dosud je) oficiální podoba některých předložkových názvů ulic zcela chybná v tom smyslu, že neodpovídá ani pravidlům, která platila před rokem 1993, srov. např. názvy ulic *Na bluku* (*Bluk* je název bývalé tvrže), *K dobré vodě* (*Dobrá voda* je název studánky), *Na svěcence* (podle pomístního jména; apelatívu *svěcenka není doloženo), *Nad žlábkem* (*Žlábek* je název rybníčku). V několika případech bylo naopak po předložce užito velké písmeno, i když k tomu podle tehdejších ortografických pravidel nebyl důvod, např. *K Závorám* (pojmenováno 1974).

⁶ Podle zákona o obcích (online: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128>>, cit. 2020-04-08) rozhodují o názvech částí obce, ulic a jiných veřejných prostranství samy obce; ke změně názvu obce dává souhlas Ministerstvo vnitra na návrh obce.

V postoji ČÚZK lze spatřovat nesouhlas s pravopisnou úpravou z roku 1993. Ten může souviset s námitkou uvedenou zde výše v odstavci a). Změna mohla být považována za značný a nepřilíživý zásah do zavedeného způsobu psaní, který (na rozdíl od způsobu nového) odrážel původ slov stojících v pozici po předložce. Signalizaci tohoto původu mohou „standardizátoři“ pomístního názvosloví považovat za velmi důležitou, třebaže pro uvádění podob jmen na katastrálních mapách příliš relevantní není. Podobné námitky měly zřejmě i jednotlivé magistráty a městské a obecní úřady, které novou pravopisnou úpravu rovněž nepřijaly.

Nezbývá než konstatovat, že při plánování takto zásadních ortografických změn, které zasahují do podoby jmen, jejichž schvalování je v kompetenci úřadů státní správy (ČÚZK) a samosprávy (úřady jednotlivých měst a obcí), by bylo vhodné postupovat maximálně uvážlivě a v přímé součinnosti s hlavními zainteresovanými subjekty. Při plánování změn, které vešly v platnost v roce 1993, se tak bohužel nestalo. Důsledkem je v mnoha případech dvoukolejnost kodifikace. Původní nejistota, zda po předložce stojí apelativum, nebo proprium, tak vystřídala nová nejistota, a to zda je v dané komunikační situaci vhodnější dát přednost podobě, kterou doporučují PČP, nebo formě standardizované, uvedené v oficiálních registrech, a proto zpravidla vyžadované při úřední komunikaci.

2. Teorie o tzv. druhové a propriální složce pojmenování

2.1 V letech 2011–2013 řešili pracovníci oddělení jazykové kultury Ústavu pro jazyk český AV ČR grantový projekt GA ČR nazvaný Psaní velkých písmen v češtině.⁷ Jedním z klíčových textů, který představuje hlavní teoretická a metodologická východiska projektu, je stať Martina Beneše o psaní velkých písmen v tzv. druhové složce pojmenování (Beneš, 2012). Autor zde prezentuje teorii o tzv. druhové a propriální složce pojmenování, kterou pak dále rozpracovává v teoretické kapitole,⁸ jež je součástí kolektivní knižní monografie VVPČ.⁹

Podle M. Beneše (2012, s. 169) není u některých víceslovných (nebo potenciálně víceslovných) vlastních jmen zřejmě, „zda určitý výraz je, nebo není tzv. ‚jejich součástí‘, a zda se tedy má psát s počátečním písmenem velkým (VP), nebo malým (MP).“ Autor k tomu uvádí: „Ačkoliv uvažování v kategoriích tzv. ‚součástí názvu (VJ)‘ není pro rozhodnutí o ne/psaní VP v konkrétním výrazu tohoto typu fakticky nenáležitě, nevyplývají z něj ani implicitně žádná kritéria, jimiž by se (tzv. běžný) pisatel mohl řídit, má-li rozhodnout, zda něco ‚součástí názvu‘ je, nebo není.“

⁷ Řešitelkou projektu byla I. Svobodová.

⁸ Jde o kapitolu „Vlastní jména a psaní velkých písmen v češtině“, otištěnou na s. 31–62.

⁹ Tato monografie tvoří hlavní výstup projektu. Zpracoval ji autorský kolektiv vedený I. Svobodovou, jeho členy byli M. Beneš, A. Černá, A. Kříž, M. Pravdová, H. Prokšová, M. Prošek a K. Smejkalová.

Pokud vycházíme z poznatků obecné onomastické teorie, kritéria pro rozhodování, co je a co není součástí názvu, jsou zcela jednoznačná a velmi jednoduchá:

- a) Pokud určitý výraz, který se vztahuje k typu pojmenovaného objektu, nelze vypustit, pak je součástí vlastního jména.
- b) Celek, který je standardizovaný a vyskytuje se v oficiálních registrech,¹⁰ je třeba celý považovat za vlastní jméno.

Uveďme několik příkladů toponym, jejichž ohraničení je vymezeno na základě výše uvedených kritérií:

- ulice se nazývá *ALEJ SVOBODY*;
- náměstí se nazývá *NÁMĚSTÍ HRDINŮ*;
- ulice se nazývá *ULIČKA VÁCLAVA HAVLA*;
- mys se nazývá *MYS DOBRÉ NADĚJE*;
- zátoka se nazývá *ZÁTOKA SVINÍ*.

Zásadní potíží není v tom, že by jednoznačná kritéria pro stanovení, co je a co není součástí vlastního jména, neexistovala, ale v tom, že je platná ortografická kodifikace nezohledňuje. Ve všech uvedených případech se totiž podle Pravidel českého pravopisu i podle dalších děl podávajících výklad tohoto jevu píše substantivum stojící na začátku názvu s malým počátečním písmenem: *alej Svobody*, *náměstí Hrdinů*, *ulička Václava Havla*, *mys Dobré naděje*, *zátoka Sviní*. Z onomastického hlediska by bylo třeba psát velké písmeno na začátku vlastního jména, tedy *Alej svobody*, *Mys dobré naděje*, *Zátoka sviní*. Uvnitř toponyma je podle mého názoru velké písmeno na místě pouze tehdy, jestliže je konkrétní výraz sám o sobě vlastním jménem (*Ulička Václava Havla*).

Kritérium (ne)vypustitelnosti konkrétního substantiva nepovažuje M. Beneš za relevantní. Uvádí totiž: „Některí onomastici navrhuji (I. Svobodová, osobní sdělení) psaní VP u těch druhových složek pojmenování, po nichž následuje propriální složka ve 2. p. (*náměstí⁽ⁱ⁾* Míru⁽ⁱⁱ⁾, *zátoka⁽ⁱ⁾* Sviní⁽ⁱⁱ⁾, *mys⁽ⁱ⁾* Dobré naděje⁽ⁱⁱ⁾ atp.),

¹⁰ Vzhledem k tomu, že se tento příspěvek zaměřuje na pravopisnou stránku toponym, jsou pro nás důležité především registry zeměpisných jmen, zvláště pak RÚIAN (viz pozn. 3). U chrématonym, zvláště pak u názvů výrobků, může být situace poněkud složitější, protože ztotožňování katalogového označení výrobku (o kterém rozhoduje výrobce) s jeho vlastním jménem se v řadě případů jeví jako problematické. M. Majtán (2012, s. 266) tak kupříkladu kritizuje pojetí, podle kterého jsou za vlastní jména mléčných výrobků považována jejich katalogová označení jako *Encián Gold krémový tavený syr*, *Encián nakladaný 200 g*, *Kysucký jogurt biely 4 % s ovocným cukrom a probiotickou kulturou*, *Šľahačka z lahodnej smotany* apod. Názvy výrobků však patří mezi tzv. neprototypická vlastní jména (srov. Van Langendock, 2007, s. 223–246), navíc katalog výrobků konkrétní firmy (tedy soukromého subjektu) nelze klást na roveň centrálnímu oficiálnímu registru adres. S podobnými problémy se proto u toponym nesetkáváme.

a argumentují tím, že výrazy *náměstí*, *zátoka*, *mys* aj. jsou ‚součástí názvu‘ (zřejmě opět proto, že genitivní propriální složka by bez nich sama o sobě jako pojmenování/VJ nemohla fungovat). Je však zřejmé, že v rámci celku, který zde označujeme termínem pojmenování, jsou slova *náměstí*, *zátoka*, *mys* atp. zcela jednoznačně jeho druhovými složkami (pojmenovává se *náměstí*⁽ⁱ⁾ slovem *Míru*⁽ⁱⁱ⁾, srov. též *Mírové*⁽ⁱⁱ⁾ *náměstí*⁽ⁱ⁾,¹¹ a *zátoka*⁽ⁱ⁾ slovem *Sviní*⁽ⁱⁱ⁾ atp.). Na tento fakt nemá genitivní podoba propriální složky pojmenování, která způsobuje, že v daných případech propriální složka (*Míru*, *Sviní*) nemůže fungovat samostatně, vůbec žádný vliv. Celá věc je záležitostí významovou nebo věcnou, nikoliv gramatickou. Jde o to, jaký singulární jev skutečnosti se pojmenovává, a jaké samotné VJ je mu uděleno.“ (Beneš, 2012, s. 177).

Pro M. Beneše je tedy podstatné pouze významové nebo věcné hledisko; hledisko gramatické, ale ani komunikační (na základě komunikačního hlediska by bylo třeba zohlednit, jak dané jméno v komunikaci funguje, kterou jeho část lze nebo nelze vypustit) za relevantní nepovažuje. Autor neshledává žádné směrodatné rozdíly mezi spojeními typu *řeka Vltava*, *město Praha*, *ostrov Man* na straně jedné a *řeka Svatého Vavřince*, *zátoka Sviní*, *mys Dobré naděje*, *náměstí Míru* na straně druhé. Zatímco v případě prvního typu je substantivum označující druh daného geografického objektu fakultativní a jistě lze souhlasit s tím, že řeka, město a ostrov se pojmenovávají slovy *Vltava*, *Praha* a *Man*, v případě typu druhého tomu tak není: jde o objekty, které se nazývají *ŘEKA SVATÉHO VAVŘINCE*, *ZÁTOKA SVINÍ*, *MYS DOBRÉ NADĚJE*, *NÁMĚSTÍ MÍRU*. Jedině v této podobě totiž tato propria mohou fungovat v komunikaci. Nadřazování významového a věcného kritéria nad hledisko komunikační a gramatické nelze než považovat za závažný metodologický nedostatek. Problematické je i to, že snaha o jasné vymezení vlastního jména vycházející z poznatků obecné onomastické teorie je zcela odmítnuta s poukazem na to, že pro vymezení „druhové složky pojmenování“ není relevantní. Je přitom třeba zdůraznit, že teorie o druhové a propriální složce pojmenování nemá v onomastice žádnou oporu.

2.2 M. Beneš sice v teoretické kapitole monografie PVPČ na některé obecněonomastické práce odkazuje, avšak celkově jeho přístup není s poznatky obecné onomastické teorie v souladu. Vychází kupříkladu z Van Langendonckovy definice vlastního jména (Van Langendonck, 2007, s. 6 a 116), konkrétně z jejího syntaktického aspektu. Podle Van Langendoncka je pro vymezení vlastního jména ze syntaktického hlediska důležitá schopnost vlastního jména tvořit apoziciční konstrukce typu *básník Burns*, *pes Fido*, *řeka Temže*, *město Londýn*. M. Beneš na tuto část Van Langendonckovy definice navazuje následovně: „Pokud bylo určitému objektu

¹¹ Index ⁽ⁱ⁾ označuje druhovou, index ⁽ⁱⁱ⁾ pak propriální složku.

při konkrétním pojmenovacím aktu uděleno vlastní jméno, je k takovému objektu možné [...] odkazovat dvěma kvalitativně odlišnými způsoby: jednak odpovídajícím obecným jménem (např. *kočka*) a jednak příslušným jménem vlastním (např. *Máša*), oba výrazy navíc mohou, a v některých případech dokonce mají silnou tendenci stát v textu vedle sebe. Díky tomu lze pracovat s textovou jednotkou, kterou označíme slovem **pojmenování** a která se skládá ze dvou složkových pozic, z nichž každá je obsazována charakteristickým typem (tzv. koreferenčních) výrazů: 1. z obecného výrazu popisujícího nebo identifikujícího typ/druh pojmenovaného objektu, tj. ze slova nebo ze slov, která nám říkají, do jaké kategorie pojmenovaný objekt zařazujeme, a 2. ze samotného VJ, které bylo k tomuto objektu při konkrétním propriální pojmenovacím aktu uděleno, které s ním bylo konvenčně spojeno. První složku označíme jako **druhou složku pojmenování** a druhou složku jako **propriální složku pojmenování**.“ (PVPČ, s. 40–41).

Dále M. Beneš rozlišuje tři typy pojmenování:

- typ A: <něco *Něco*>, např. <kočka *Máša*>, <řeka *Labe*> <město *Nová Paka*>;
- typ B:
  - (a) <*Nějaké/Něčí* něco>, např. <*Orlické hory*>, <*Školská ulice*>, <*Novosvětský průsmyk*>
  - (b) <něco *Někoho/Něčeho*>, např. <náměstí *Míru*>, <nábřeží *Kapitána Jaroše*>, <*mys Dobré naděje*>;
- typ C: tzv. translační pojmenování, v nichž se propriální složkou stal výraz, který pojmenovávaný objekt popisoval (nebo by mohl popisovat) jako obecný výraz, např. *Náměstí* (častěji u názvů institucí, např. *Ministerstvo financí*; PVPČ, s. 43–47).

2.3 Za vlastní jméno považuje M. Beneš pouze propriální složku pojmenování (PVPČ, s. 43). To je problematické v případě typu B, protože jako vlastní jméno v oficiálních registrech vystupuje celé spojení *Orlické hory*, *NÁMĚSTÍ MÍRU*, *MYS DOBRÉ NADĚJE*;¹² ani v komunikaci nelze část, kterou M. Beneš chápe

¹² Pravopisná podoba názvů typu *mys Dobré naděje* vyvolává i značné praktické problémy, a to i na mezinárodní úrovni při standardizaci geografického názvosloví v *Geografických názvoslovných seznamech OSN (UNO Gazetteers of Geographical Names*; srov. Šrámek 2014, s. 50). R. Šrámek (2017, s. 87) k tomu uvádí: „Velké potíže působí řazení českých exonym do databází, zejména mezinárodních. Podoby typu *mys Dobré naděje*, *ostrov sv. Lukáše*, *země královny Maud*, *zátoka Sviní* jsou pro řazení matoucí, protože *mys*, *ostrov*, *země*, *záliv* jsou chápána jako apelativum, a tedy nemohou být počátkem vlastního jména. To je však v rozporu s mezinárodní standardizací, srov. něm. *Kap der Guten Hoffnung*, angl. *Cape of Good Hope*, africký *Kaap die Goele Hoop*; česká starší podoba *Mys Dobré naděje* byla onomasticky správná. V mezinárodní standardizaci je propriální objekt na počátku jmen uvedeného typu vždy přítomen a tvoří propriálně rovnocennou část jména jako celku.“ Dále R. Šrámek upozorňuje, že

jako druhovou složku, vypustit.¹³ Podám přehled jednotlivých argumentů, jimiž M. Beneš podpírá toto pojetí, a zároveň k nim doplním vlastní polemický komentář.

2.3.1 Prvním uvedeným argumentem je „strukturně-sémantická analogie“ typu B s typem A (PVPČ, s. 43). Podle mého názoru však typ B s typem A ze **strukturního** hlediska analogický není. Struktura *ŘEKA VLTAVA*, sestávající ze dvou substantiv v nominativu, se totiž zásadně odlišuje od struktury *ŘEKA SVATÉHO VAVŘINCE* s genitivní konstrukcí. Rozdílnost struktury typu B oproti typu A má za důsledek nevyпустitelnost substantiva, které M. Beneš považuje za druhovou složku pojmenování.

2.3.2 M. Beneš dále uvádí, že druhovou složku pojmenování lze potenciálně vypustit i u typu B, a dokumentuje to následujícími příklady: „Sejdeme se na rohu <Školské> a <Vodičkovy>“, „<Jugoslávských partyzánů> na čtyřce“, názvy pražských stanic metra <Pražského povstání>, <Želivského>, <Jiřího z Poděbrad> (PVPČ, s. 43–44). K tomu je třeba říci, že u názvů ulic a stanic metra lze tzv. „druhovou složku“ vypustit právě proto, že není součástí vlastního jména.¹⁴ V jiných případech typu B, tj. u pojmenování náměstí, nábřeží, mostů a rovněž zátok, mysů apod. (např. *NÁMĚSTÍ HRDINŮ*, *ZÁTOKA SVINÍ*, *MYS DOBRÉ NADĚJE*) „druhovou složku“ vypustit nelze.

Je rovněž zapotřebí dodat, že výraz *ulice* není u názvů ulic obligatorní, v oficiální i neoficiální komunikaci se často vynechává, obvykle se neuvádí v adresách

---

v 1. vydání *Indexu českých exonym* (2006) je jméno mysu uvedeno jako „Dobré naděje, mys“, aby na počátku nebylo malé písmeno, zatímco ve druhém vydání (2011) došlo ke změně a název je uveden s malým počátečním písmenem jako *mys Dobré naděje*. Tím se změnilo abecední řazení názvů tohoto typu.

¹³ Jinak je tomu u názvů ulic, v nichž se slovo *ulice* pravidelně vynechává; k tomu viz níže v části 2.3.2.

¹⁴ U stanic metra jako *Pražského povstání*, *Želivského*, *Jiřího z Poděbrad* by „druhovou složkou“ bylo patrně slovo *stanice*. Stanice pražského metra tvoří specifickou skupinu urbanonym (k tomu viz Kojetinová, 2016). Výrazně se odlišují od názvů zastávek tramvají a autobusů, a to mj. tím, že často samy o sobě vyjadřují honorifikační motiv. Zastávka tramvaje nebo autobusu není (v našem prostředí) zpravidla nazvána přímo na počest určité osoby, skupiny osob nebo události apod., honorifikační motiv u ní bývá zprostředkovaný, je vyjádřen v názvu veřejného prostranství, podle polohy na němž nebo v jehož blízkosti je zastávka pojmenována; např. zastávka na *nábřeží Kapitána Jaroše* se jmenuje *Nábřeží Kapitána Jaroše*, nikoliv *Kapitána Jaroše*. U stanic metra je (v řadě případů) situace odlišná, např. stanice umístěná na *náměstí Jiřího z Poděbrad* byla nazvána (patrně i v zájmu zkrácení názvu) *Jiřího z Poděbrad*. Vzhledem ke své formální podobě se tento název řadí k honorifikačním názvům stanic jako *Pražského povstání*, z nichž většina byla po roce 1989 přejmenována (*Družby*, *Budovatelů*, *Primátora Vacka* aj.). Honorifikační motiv byl u názvů stanic pražského metra uplatněn patrně na základě sovětského vzoru.

a zpravidla¹⁵ není obsažen ani v oficiálním registru ulic. Zásadní rozdíl mezi výrazem *ulice* a výrazy jako *náměstí, nábřeží, most, třída, ulička, alej* apod. spočívá v tom, že výraz *ulice* je v rámci urbanonymického systému v porovnání s ostatními výrazy označujícími druh pojmenovaného objektu **bezpříznakový**; naprostá většina urbanonym pojmenovává ulice. Bepříznakovost výrazu *ulice* je však dána nejen kvantitativním hlediskem. Zásadní je i skutečnost, že názvy jako *Legií, Míru, Kapitána Jaroše* si automaticky spojujeme s ulicí; pokud má jít o název jiného objektu, je třeba tento objekt v názvu přímo vyjádřit (*MOST LEGIÍ, NÁMĚSTÍ MÍRU, NÁBŘEŽÍ KAPITÁNA JAROŠE*).

O tom, že má výraz *ulice* v současném českém onymickém systému jiné postavení než výrazy jako *náměstí, nábřeží, most, třída, ulička* apod., svědčí i gramatické hledisko. V současnosti se setkáváme stále častěji, zvláště pak v oficiální komunikaci, s vyjádřeními typu *v ulici Smetanova*.¹⁶ I zde výrazně proniká užívání nominativu jmenovacího obdobně jako v případech typu *v městě Pardubice, pod hradem Karlštejn, na řece Dunaj* apod. Nominativ jmenovací se může vyskytnout pouze tehdy, jestliže výraz vyjadřující druh objektu není součástí vlastního jména.¹⁷ Typ *Smetanova ulice* se z gramatického hlediska od typu *Smetanovo nábřeží, Smetanovo náměstí* apod. výrazně odlišuje: zatímco v případě názvu ulice můžeme vytvořit konstrukci s nominativem jmenovacím *v ulici Smetanova*, v ostatních případech to možné není. Konstrukce **na nábřeží Smetanovo* (lokál), stejně jako např. **na mostě Jiráskův, *v uličce Zlatá, *na třídě Masarykova*, ale také **v zálivu Mexický* apod. jsou nejen neuzuální, ale lze je považovat za defektní. Je tomu tak právě proto, že jsou – na rozdíl od výrazu *ulice* – pevnou součástí vlastního jména.

Pokud se urbanonymum vztahuje k jinému (mezi urbanonymy „příznakovému“) druhu objektu (náměstí, nábřeží, most apod.) nebo pojmenovatelé chtějí

¹⁵ Případy, kdy je podle registru RÚIAN výraz *ulice* součástí názvu, lze považovat za ojedinělé výjimky. Některé z nich vznikly pravděpodobně omylem nebo nedůsledností: např. jedna z ulic v Dobručce na Mladoboleslavsku nese podle registru RÚIAN oficiální název *Husova ulice*, kdežto ostatní ulice v obci se nazývají pouze *Smetanova, Jiráskova, Tyršova, Václavská* apod. V terénu (ověřeno v aplikaci Panorama na serveru www.mapy.cz; cit. 2020-03-06) je pak v Husově ulici na uliční tabuli uvedeno větším písmem *HUSOVA* a menším písmem *ULICE*, avšak stejně je tomu i v případě ulice Jiráskovy, Tyršovy a Václavské, ačkoliv zde slovo *ulice* dle RÚIAN součástí názvu není. Takové případy však nejsou časté a nelze z nich nic podstatného vyvozovat.

¹⁶ Za tento podnět děkuji jednomu z recenzentů.

¹⁷ Speciální případ tvoří ojediněle se vyskytující názvy typu *Město Touškov*, u nichž se v úzu skloňování typu *do Města Touškov*, v *Městě Touškov* nezřídka užívá, avšak je založeno na analogii s případy typu *do města Pardubice*, kde výraz *město* součástí propria není. Užívání nominativu jmenovacího v tomto případě nelze považovat za kodifikované, srov. Polívková, 2007, s. 126; *Internetová jazyková příručka*, online, dostupná z: prirucka.ujc.cas.cz, cit. 2020-05-02; hesla *Město Albrechtice, Město Touškov, Městečko Trnávka*.

v názvu vyjádřit, že jde o specifickou ulici určitého druhu (ulice je výstavná nebo naopak velmi malých rozměrů, je lemována stromy apod.), pak se k danému urbanonymickému objektu odkazuje výše uvedenými substantivy jako *náměstí, nábreží, most, třída, ulička, alej* apod., která jsou příznaková a na rozdíl od bezpříznakového výrazu *ulice* jsou (nevypustitelnou) součástí urbanonyma.

2.3.3 Jako další argument pro to, že se za vlastní jméno považuje jen „propriální složka pojmenování“, M. Beneš (PVPČ, s. 44) uvádí, že „[p]ři výčtu více pojmenování lze druhovou složku u druhého, třetího atd. členu vypustit, aniž by to působilo jakékoli nesrovnalosti, gramatické i věcné, srov. např. větu: v Brně nalezneme <náměstí *Svobody, Republiky, Svornosti, Míru, Odboje, Karla IV.* nebo *Vojtěšky Matyášové*> aj. (kdyby byla druhová složka součástí VJ, musela by se opakovat u všech členů výčtu).“ Tato argumentace podle mého názoru neplatí, poněvadž výčet představuje zcela specifickou situaci, při které je možné v mnoha případech vynechat i součást „propriální“ složky. Například věta „Byla zavedena autobusová linka spojující *Horní a Dolní Počernice*“, v níž se vypouští ta část, která je podle Benešovy teorie součástí propriální složky, je jistě zcela v pořádku.

2.3.4 Podle mého názoru zcela neplatí ani následující argument, totiž že „[I]ze měnit slovosledné postavení druhové a propriální složky, ale nelze měnit slovosledné postavení slov uvnitř propriální složky, a to ani v případě, že by to její gramatická struktura umožňovala, srov. <*Školská ulice*> i <*ulice Školská*>, ale jen <*Ústav pro jazyk český AV ČR*>, nikoliv *<*Ústav pro český jazyk AV ČR*>. Podobu výrazu, který byl nějakému objektu udělen, je jednou dána; VJ má tu podobu, která byla s objektem spojena při pojmenovacím aktu, nelze ji měnit, ani kdyby to gramatika dovolovala.“ (PVPČ, s. 44). Pokud by skutečně absolutně platilo, že podobu jména, která vznikla při pojmenovacím aktu, nelze měnit, pak by nemohla existovat kategorie, kterou R. Šrámek nazývá propriálně komunikační varianty proprií (Šrámek, 1999, s. 109–113). Jde o varianty proprií, které nevznikají při propriálně pojmenovacím aktu, nýbrž až během zapojení jednotlivých proprií do komunikace. Propria jsou v průběhu svého užívání naopak obměňována velmi často; mezi nejobvyklejší obměny patří univerbizace nebo různé slovtvorné změny (srov. Tušková, 2016, s. 1238), méně časté obměny pak spočívají právě ve změně pořadí slov ve víceslovných propriích, srov. místní jméno *Lhota Rapotina* (v minulosti zněl tento název i *Rapotina Lhota*, viz Hosák – Šrámek, 1970, s. 514). Změna pořadí slov je možná i u názvů některých institucí: např. místo oficiálního názvu *Univerzita Karlova* se velmi často vyskytuje i jeho neoficiální¹⁸ varianta

¹⁸ Podobně je třeba za neoficiální varianty považovat podoby jako *hory Orlické* nebo *náměstí Palackého* namísto *Orlické hory, Palackého náměstí*.

Karlova univerzita (srov. příklad v *Internetové jazykové příručce*, online, dostupné zde: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=univerzita>; cit. 2020-04-13). Podle Benešovy koncepce je přítom i slovo *univerzita* součástí propriální složky pojmenování. Kdyby tomu tak nebylo, pak by se psalo **univerzita Karlova* a nešlo by o tzv. translační pojmenování.

2.3.5 M. Beneš se odvolává na individualizační a diferenciací funkci proprií, která sehrává v současné onomastické teorii velmi důležitou roli (srov. Knappová, 1992, s. 212–213; Šrámek, 1999, s. 23). Podle M. Beneše tuto zásadní funkci „má právě propriální složka pojmenování, srov. náměstí Míru vs. náměstí Svobody vs. náměstí Svornosti“ (PVPČ, s. 44). Podle autora tzv. druhová složka pojmenování tuto funkci neplní, a to ani „v extrémních případech“, jako je např. náměstí *Pod Kaštany* × ulice *Pod Kaštany*. Podle M. Beneše představuje název *Pod Kaštany* „dvě samostatné propriální složky, dvě VJ, která jsou homonymní (tj. ‚náhodou‘ stejná).“¹⁹ Podle autora bylo pro dva různé objekty použito stejné vlastní jméno, podobně jako jedno totožné rodné jméno je dáno tisícům různých dětí při samostatných pojmenovacích aktech (srov. PVPČ, s. 44). Z tohoto názoru by tedy vyplývalo, že oba objekty (ulice a náměstí) mají duplicitní název *Pod Kaštany*. Pokud by tomu tak bylo, šlo by o rozpor se zákonem o obcích, podle kterého nesmějí být v rámci jedné obce duplicitní názvy ulic a dalších veřejných prostranství. Názvy však duplicitní nejsou, protože se liší právě tím, co M. Beneš považuje za „druhovou složku“, která v tomto případě má rovněž diferenciací, individualizační funkci. Slovo „náměstí“ je totiž součástí názvu, a proto zde diferenciací a identifikační funkci nepochybně plní.²⁰ Porovnání s antroponymy (ale např. ani s oikonymy, srov. místní jméno *Lhota* patřící značnému množství českých obcí) není na místě, protože právě jen u urbanonym (a dále rovněž u některých chrématonym, srov. ochranné známky) existuje závazný požadavek na jejich jedinečnost (v případě urbanonym jde o jedinečnost v rámci obce).

2.3.6 M. Beneš (PVPČ, s. 45) uvádí: „Pohybujeme-li se v rámci teorie ‚x pojmenované výrazem y‘, je základní podoba pojmenovací formule ‚nechť se tato ulice (druhová složka) jmenuje Školská, Jugoslávských partyzánů atp. (propriální složka pojmenování = samotné VJ)‘, a nikoliv ‚nechť se tato ulice (druhová složka)

¹⁹ Vzhledem k tomu, že jde o názvy dvou sousedních objektů, lze podle mého názoru v tomto případě jen stěží uvažovat o „náhodě“.

²⁰ Odhlížím zde od skutečnosti, že *NÁMĚSTÍ POD KAŠTANY* bylo dne 27. 2. 2020 přejmenováno na *NÁMĚSTÍ BORISE NĚMCOVA*. Důvodem změny nebyla skutečnost, že by byl název považován za duplicitní. Najdeme i další obdobné případy, kdy identifikační a diferenciací funkci plní právě substantivum, které M. Beneš považuje za druhovou složku pojmenování, srov. pražské názvy *náměstí Přátelství*, (ulice) *Přátelství* a *park Přátelství*.

jmenuje Školská ulice, Ulice jugoslávských partyzánů atp. (propriální složka = samotné VJ).“ V případě názvů ulic s tím nelze než souhlasit; k tomu zde viz výše 2.3.2. U názvů náměstí, nábřeží, mostů apod. je však situace odlišná: z onomastického pohledu nelze říci, „necht' se toto náměstí jmenuje Míru“, protože slovo *Míru* samo o sobě nefunguje jako (kompletní) vlastní jméno.

2.3.7 Další Benešův argument (PVPČ, s. 45) se dotýká univerbizace: „Tvoří-li se od pojmenování tohoto typu jednoslovné názvy, vycházejí z propriální složky, srov. *Mírák, Svobodák, Orličky*.“ To je sice ve většině případů pravda (i když bychom našli i případy opačné, kdy univerbizovaný výraz vychází ze slova, které by M. Beneš považoval za „složku druhou“, např. *Českomoravská vysočina > Vysočina*), avšak není jasné, jak by tato skutečnost měla dokazovat, že výraz, který M. Beneš chápe jako „druhou složku“, není součástí vlastního jména. Dále se v tomto bodu uvádí, že „[h]ranici mezi druhou a propriální složkou pojmenování lze většinou snadno rozpoznat pomocí slova *zvaný* užitého ve formuli „něco **zvané** nějak (nějakým jménem)“. Zde platí tatáž námitka jako u bodu 2.3.6: formuli „náměstí *zvané Míru*“ nelze z onomastického pohledu považovat za korektní.

2.4 Pokud jde o „translační pojmenování“ (typ C), podle M. Beneše se v nich apelativní složka integruje do složky propriální (PVPČ, s. 45 n.). Např. *Muzeum hlavního města Prahy* není muzeum, kterému bylo uděleno jméno *hlavního města Prahy*, ale název vznikl proprializací celého původně apelativního spojení *muzeum hlavního města Prahy*. Toto pojetí je však podle mého názoru problematické. Translační pojmenování jsou vymezena poměrně vágně a nemají jasně dané hranice. O tom, že proprium vzniklo proprializací apelativního víceslovného označení objektu, můžeme totiž uvažovat i v případě mnohých toponym, která M. Beneš za translační pojmenování nepovažuje, např. *náměstí pod lípou > Náměstí pod lípou* (dle platných ortografických pravidel *náměstí Pod Lípou*), *malá víska > Malá Víska*, *nový rybník > Nový rybník*, *prachovské skály > Prachovské skály*, *severní ledový oceán > Severní ledový oceán*. Naopak názvy mnohých institucí, které M. Beneš obecně považuje za translační pojmenování, definici tohoto typu pojmenování neodpovídají, protože nejde o pojmenování „popisná“: např. název *Muzeum T. G. Masaryka* nevznikl proprializací apelativního spojení, nýbrž jde o muzeum nazvané na počest T. G. Masaryka (srov. psaní *Divadlo Boženy Němcové, Divadlo Petra Bezruče* /PVPČ, s. 177/). Není pak jasné, jaký je rozdíl mezi *Muzeem T. G. Masaryka* a *náměstím T. G. Masaryka* a proč se oba tyto názvy podle platné kodifikace nepíší stejným způsobem.

2.5 Pojetí důsledně vycházející z poznatků obecné onomastické teorie je diametrálně odlišné. Na skutečnost, že mezi současnou pravopisnou kodifikací a inter-

pretací z hlediska onomastické teorie u jmen typu *náměstí Svobody*, *mys Dobré naděje* „odborně existuje určitý rozpor“, upozorňuje R. Šrámek (2015, s. 49). Zdůrazňuje, že „[u]vedené příklady pojmenování jsou vlastní jména a jako taková jsou systémovou, tzn. svým typem vzniku, strukturou a funkcemi součástí propriální sféry jazyka. Je proto nasnadě, že teoretická východiska jejich interpretace (včetně důsledků pravopisných) musí respektovat zásady a principy zobecňující poznatky o propriální sféře.“ V propriích tohoto typu jsou apelativa vyskytující se na začátku „nosieli příznaku individualnosti“ (Šrámek, 2017, s. 87), poněvadž „propriální objekt zaujímá v pojmenovacím procesu počáteční pozici už jako element propriální sféry jazyka (tedy za hranicí apelativnosti)“ (Šrámek, 2017, s. 86–87).

Podle R. Šrámka (2019, s. 21) je v případě názvu jednoho z ostravských mostů vhodnější pravopis *Most Miloše Sýkory* než kodifikovaná podoba *most Miloše Sýkory*. Jde totiž o vlastní jméno individualizovaného objektu s honorifikačním motivem, jméno pojmenovává jeden konkrétní most. Chápání spojení *most Miloše Sýkory* by z hlediska onomastické teorie bylo odlišné; pokud by slovo *most* nebylo součástí vlastního jména, pak by podle R. Šrámka šlo o apelativum, které by se vztahovalo k celé třídě objektů. Spojení *most Miloše Sýkory* by pak tedy jako celek nebylo vlastním jménem, nýbrž označovalo by (nějaký) most patřící Miloši Sýkorovi, nikoliv konkrétní most pojmenovaný na počest dané osoby (srov. Šrámek, 2019, s. 21).²¹

Zcela neproblematický není ovšem ani termín „propriální složka“. Benešovo vymezení tohoto termínu podrobila kritice slovenská onomastička I. Valentová (2014, s. 44). Podle ní nelze např. část *Severní ledový* v názvu *Severní ledový oceán* označit za propriální složku, protože i tato část vychází z apelativ, přičemž všechny tři komponenty názvu jsou původem apelativa, a proto jde o rovnocenné složky apelativní, které dohromady fungují jako název jedinečného objektu.

R. Šrámek (2017, s. 87) kritizuje nejednotnost v přístupu k pojmenováním různých druhů objektů. Uvádí, že „[v]ěčná různost objektů není rozhodující, neboť vždy jde o objekt propriální. [...] Proto není mezi *Náměstí Svobody*, *Mys Dobré naděje* a *Ústav státu a práva* konceptuální rozdíl.“²² Benešovo vymezení tří typů

²¹ Je však třeba uvést, že univerzální platnost tohoto pohledu je poněkud zeslabena skutečností, že v případě názvů ulic je situace odlišná. Jak již bylo uvedeno výše, výraz *ulice* z řady důvodu nelze považovat za součást urbanonyma, a proto by např. spojení *ulice Jana Masaryka* bylo možné z tohoto hlediska považovat za dvojznačné: mohlo by teoreticky označovat jak (libovolnou) ulici, k níž měl Jan Masaryk nějaký vztah, jednak konkrétní ulici nazvanou na jeho počest.

²² Vzhledem k tomu, že mezi těmito názvy není konceptuální rozdíl, považují za vhodnější, aby této skutečnosti odpovídala i jejich shodná pravopisná podoba, to znamená, aby se i u toponym psalo velké písmeno pouze na začátku vlastního jména, tedy *Náměstí svobody*, *Mys dobré naděje*, nikoliv uprostřed jména u výrazů, které samy o sobě vlastními jmény nejsou.

pojmenování (viz výše) není tedy v souladu s onomastickou teorií, protože mezi typem B (např. *Orlické hory, náměstí Míru*) a typem C (*Divadlo J. K. Tyla, Ústav pro jazyk český*) není žádný relevantní rozdíl, který by měl oporu v onymickém systému. V rámci onymického systému je třeba rozlišovat na jedné straně ta propria, v nichž je druh pojmenovaného objektu explicitně vyjádřen (tomu by odpovídaly Benešovy typy A a B), na druhé straně pak taková propria, v nichž druh pojmenovaného objektu vyjádřen není. V těchto případech máme možnost druh objektu vyjádřit tak, že k (hotovému) propriu připojíme apelativum označující druh objektu a vytvoříme tak apoziční konstrukci (např. řeka *Vltava*). Tomu by odpovídal Benešův typ A. Jak uvádí R. Šrámek (2015, s. 52), „[s]pojení *řeka Dunaj, hora Sněžka, hotel Praha, teta Anna, přítel Milan, pivo Kozel, rychlík Radhošť* atd. nejsou jako celek vlastní jména a nevytvářejí propriální pojmenování, nýbrž vznikají ve výpovědi syntaktickým přiřazením již hotového propria k apelativu.“

2.6 M. Beneš (2012, s. 173) považuje formulaci „druhá složka pojmenování se píše s MP“ za výrazně výhodnější než formulaci „je-li výraz ‚součástí názvu‘, píše se s VP (a naopak)“. I pro „běžné uživatele“ totiž podle autora „velmi přístupně a instruktivně stanovuje kritéria, jež určují, za jakých podmínek určitý výraz druhovou složkou je, nebo není. Pisatel má mnohem jednoznačnější informací o tom, co má zjistit.“ Je ale skutečně snadné určit, zda je výraz stojící na začátku „druhovou složkou“, nebo se stal (v případě tzv. translačních pojmenování) součástí „složky propriální“? Bylo by třeba experimentálně ověřit, zda např. žák druhého stupně základní školy snáže pochopí výklad o druhové a propriální složce pojmenování, nebo pro něj budou srozumitelnější kritéria, na jejichž základě lze zjistit, zda jde o součást vlastního jména (viz 2.1). Didaktické aspekty problematiky psaní velkých písmen však nejsou a nemohou být předmětem tohoto příspěvku.

2.7 M. Beneš (PVPČ, s. 57–61) se zabývá i výjimkami z daného ortografického pravidla; nejprve věnuje pozornost výjimkám kodifikovaným, dále pak výjimkám „navrhovaným“ a výjimkám šířícím se v úzu.

2.7.1 Autor by považoval za vhodné odstranit výjimky²³ dané Pravidly českého pravopisu.²⁴

²³ O „výjimky“ jde pouze z hlediska teorie o druhové a propriální složce pojmenování.

²⁴ Zabýváme se pouze prvními dvěma zde probíranými případy; zbývající dva se netýkají toponym.

2.7.1.1 První kritizovanou výjimku představuje psaní slova *sídlíště*; podle Pravidel českého pravopisu platí, že slovo *sídlíště* se píše s velkým písmenem tehdy, pokud je součástí názvu, např. *Sídlíště Antala Staška*, *Sídlíště Míru*, ale *sídlíště Černý most* (PVPČ, s. 57).

Je zcela logické, že M. Beneš doporučuje změnu tohoto pravidla (slovo *sídlíště* by se podle něj jakožto druhová složka pojmenování mělo psát vždy s malým písmenem), protože dané pravidlo je založeno na jím kritizovaném kritériu, zda daný výraz je, nebo není součástí názvu. V tomto případě se však situace komplikuje tím, že pojmenování sídlíště je (na rozdíl od názvu veřejného prostranství) místní jméno, tedy pojmenování sídla nebo jeho části. Pravidla pro psaní místních jmen se od pravidel psaní názvů ulic a jiných veřejných prostranství výrazně odlišují.

PVPČ (s. 85–86) se snaží sjednotit psaní názvů městských částí tak, že s velkým písmenem doporučuje psát nejen slova *předměstí* a *město* v názvech jako *Slezské Předměstí*, *Jižní Město*, ale nově (na rozdíl od 1. vydání Akademické příručky českého jazyka;²⁵ Pravdová, M. – Svobodová, I. et al., 2014, s. 153) také slovo *čtvrť* v názvech typu *Tylova Čtvrť*, a to v zájmu jednotnosti psaní daného typu názvů osídlených míst. Pokud se názvy tohoto typu mají psát jednotně, pak by velké počáteční písmeno mělo být i u substantiva *sídlíště* v názvech jako *PRAŽSKÉ SÍDLIŠTĚ* (České Budějovice, Tábor), *BLATSKÉ SÍDLIŠTĚ* (Veselí nad Lužnicí), *CEMENTÁŘSKÉ SÍDLIŠTĚ* (Hranice), *HORNICKÉ SÍDLIŠTĚ* (Havířov) apod.

Pak by ovšem vznikla asymetrie, kdy by se na jedné straně psalo *Pražské Sídlíště*, *Blatské Sídlíště*, na druhé straně pak *sídlíště Antala Staška*, *sídlíště Míru*. PVPČ typ *PRAŽSKÉ SÍDLIŠTĚ* neuvádí. Pojetí prezentované v této publikaci by však narušovala nejen existence typu *PRAŽSKÉ SÍDLIŠTĚ*, ale i typu *ČTVRŤ JIŘÍHO KOLIHY* (Praha-Uhřetěves). Není jasné, zda by v tomto případě dali autoři přednost tomu, aby se slovo *čtvrť* psalo jakožto „druhová složka pojmenování“ s malým písmenem, nebo by preferovali velké písmeno, které navrhuji u typu *Tylova Čtvrť*. Typy *PRAŽSKÉ SÍDLIŠTĚ* a *ČTVRŤ JIŘÍHO KOLIHY* lze sice považovat za okrajové, přesto je však třeba s jejich existencí počítat. Podle mého názoru tyto příklady ilustrují nesystematičnost přístupu zvoleného v PVPČ.

2.7.1.2 Předmětem kritiky M. Beneše je dále dosud kodifikované psaní spojení typu *Dekret kutnohorský*, *Republika česká*. I tento jev považuje autor za nežádoucí výjimku, protože se v něm píše s velkým písmenem tzv. druhová složka pojmenování, tj. *dekret* a *republika*, a navrhuje jej nahradit psaním *dekret Kutnohorský*, *republika Česká*, podobně jako se podle Pravidel českého pravopisu píše *hory Orlické*. Z onomastického hlediska nelze navrhanou změnu považovat za vhod-

²⁵ Druhé, rozšířené vydání této příručky už doporučuje ve shodě s PVPČ psaní *Tylova Čtvrť*.

nou, protože velké písmeno by mělo jasně signalizovat začátek vlastního jména; vhodnější je tedy nepochybně psaní *Dekret kutnohorský, Republika česká*, ale podle mého názoru i *Hory orlické*.

2.7.2 Za „navrhované výjimky“ považuje M. Beneš požadavky onomastiků, aby se u jmen typu *NÁMĚSTÍ MÍRU, ZÁTOKA SVINÍ, MYS DOBRÉ NADĚJE* psala tzv. druhová složka s velkým počátečním písmenem. M. Beneš s těmito návrhy nesouhlasí, protože podle jeho názoru jsou výrazy jako *náměstí, zátoka, mys* „v rámci celku, který označujeme pojmenování, zcela jednoznačně jeho druhovými složkami“ (PVPČ, s. 59). Argumentuje tím, že kromě tohoto typu se „druhová složka pojmenování“ velmi často vyskytuje i v pojmenováních typu *Orlické hory, Středozemní moře*, „u kterých se však o zavedení psaní VP v druhové složce pojmenování neuvažuje“. Podle autora by tedy došlo ke vzniku nežádoucí asymetrie u dvou příbuzných typů. Tato argumentace podle mého názoru nemůže obstát. Zásadní totiž je, aby velké písmeno signalizovalo počátek vlastního jména. S velkým písmenem by proto bylo třeba psát vždy první slovo víceslovného toponyma; ostatní slova by měla být (u toponym nepojmenovávajících sídla) s malým počátečním písmenem, pokud sama o sobě nejsou vlastními jmény. Z tohoto hlediska tedy onomastikové rozhodně nenavrhují výjimky, ale systémový způsob psaní, který by zohledňoval specifickou proprii. S tzv. druhovou složkou pojmenování onomastická teorie nepracuje a pracovat nemůže, jak vyplývá z výše uvedených argumentů.

2.8 Věnujme ještě pozornost psaní některých specifických názvů ulic, konkrétně typu *SADY PĚTATŘIČÁTNÍKŮ, ALEJ SVOBODY* apod. Podle autorů PVPČ (s. 107–108) se i v těchto názvech vyděluje tzv. druhová složka pojmenování, kterou v uvedených příkladech tvoří substantiva *sady* a *alej*. Tato složka se píše s malým počátečním písmenem, kodifikovaný pravopis daných názvů je tedy *sady Pětatřičátníků* a *alej Svobody*. Autoři PVPČ kritizují pojetí „*<ulice *Sady pětatřičátníků*>“, které považují za „umělý konstrukt“, a to i přesto, že tento název prokazatelně patří ulici (s běžně číslovanými domy apod.). Je pak poněkud překvapivé, že pojetí <ulice *Nové sady*> nebo <ulice *Pestalozziho cesta*> (srov. PVPČ, s. 104–105) je podle autorů zcela v pořádku, protože tyto názvy mají „dvouslovnou propriální složku“. Strukturální rozdíl mezi typy *SADY PĚTATŘIČÁTNÍKŮ* a *Pestalozziho cesta* je přitom pouze ve slovosledu. U typu *Nové sady* je navíc rozdíl i v typu přívlastku, který je v tomto případě shodný, ovšem typ *Nové sady* je jistě strukturálně totéž jako *Mírový sad* (dle PVPČ <*Mírový sad*>), *Mlýnské nábřeží* apod. V těchto případech jsou přitom substantiva jako *sad, nábřeží* chápána jako složka druhová (PVPČ, s. 102). Jestliže autoři vyhodnotili typ *Nové sady* jinak než *Mírový sad*, učinili tak patrně proto, že *Mírový sad* je pojmenování sadu (proto zde

slovo *sad* vystupuje jako „druhá složka“, kdežto název *Nové sady* patří ulici (proto je slovo *sady* chápáno jako součást „propriální složky“). Není pak jasné, proč tento přístup nebyl aplikován i na pojmenování typu *SADY PĚTATŘICÁTNIKŮ*.

Je třeba připomenout i to, že pojetí „*<ulice *Sady pětatřicátníků*>“ autoři PVPČ, jak už bylo uvedeno výše, odmítají, avšak u názvů jiného druhu objektu analogické chápání M. Beneš (2012, s. 173) připouští. Uvádí, že „např. spojení HOTEL PYRAMIDA lze analyzovat a zapisovat jako *hotel*⁽ⁱ⁾ *Pyramida*⁽ⁱⁱ⁾; smysl však jistě dává i analýza a zápis *ubytovací zařízení*⁽ⁱ⁾ *Hotel Pyramida*⁽ⁱⁱ⁾“. Proč by pak nedávalo smysl i pojetí *ulice*⁽ⁱ⁾ *Sady pětatřicátníků*⁽ⁱⁱ⁾?

Nezbývá než považovat daný přístup i v tomto ohledu za nedůsledný a nedostatečně promyšlený.

2.9 Se zcela odlišnou situací v oblasti kodifikace psaní velkých písmen se setkáváme ve slovenštině. I zde došlo na počátku 90. let 20. století (podobně jako v češtině) k určité pravopisné reformě. Zatímco v češtině se hlavní změna v oblasti psaní velkých písmen týkala psaní předložkových názvů, ve slovenštině došlo ke změně v psaní názvů typu *námestie Hrdinov*, *sad Slobody* na *Námestie hrdinov*, *Sad slobody*. Důvodem této změny byla snaha signalizovat začátek vlastního jména na správném místě.

V předmluvě k 3. vydání Pravidel slovenského pravopisu (2000, online) se výslovně uvádí: „Ako dozretý problém v slovenskej pravopisnej sústave sa ukázal nový spôsob písania názvov typu *Ulica osloboditeľov*, *Most Slovenského národného povstania*, *Námestie hrdinov*, *Sad slobody* a pod. namiesto doterajšieho spôsobu písania typu *ulica Osloboditeľov*, *most Slovenského národného povstania*, *námestie Hrdinov*, *sad Slobody*, v ktorom sa začiatok vlastného mena nesignalizoval na pravom mieste: vlastným menom je tu totiž cele spojenie *Ulica osloboditeľov*, nie iba jeho druhá časť (t. j. *osloboditeľov*). Nový spôsob písania taktó spresňuje i zjednodušuje grafický záznam časti vlastných mien.“

2.10 Dílčí shrnutí

Cílem této části příspěvku není prosazovat urychlenou změnu kodifikace psaní velkých písmen u názvů typu *náměstí Míru*, *most Miloše Šýkory*, *sady Pětatřicátníků*, *mys Dobré naděje*, *zátoka Sviní*, a to mimo jiné proto, že z příkladu předložkových názvů, kterými jsme se zabývali v 1. oddílu, jasně vyplývá, že jakákoli změna kodifikace názvů, jejichž úřední podoba je v pravomoci samosprávných orgánů, by neměla být neuvážená a neměla by proběhnout bez konzultací se zástupci dotčených subjektů. Naší snahou bylo poukázat na nedostatky přístupu, který dostatečně nezohledňuje principy obecné onomastické teorie. Vzhledem k tomu, že problematika psaní velkých písmen se v naprosté většině týká vlastních jmen, mělo by být naprosto samozřejmé, že se při kodifikaci psaní velkých

písmen a při úvahách o ní vychází z onomastické teorie.²⁶ Její klíčové poznatky by neměly být přehlíženy např. s poukazem na to, že je k dané problematice přistupováno z jiného než onomastického pohledu. Onomastický pohled je při kodifikaci psaní vlastních jmen u proprií logicky nevyhnutelný a neměl by být obcházen. Zatímco poslední slovenská pravopisná reforma z onomastické teorie vycházela, a vyřešila tak jeden z nejzávažnějších problémů v oblasti psaní velkých písmen, v češtině jsou bohužel při úvahách o psaní velkých písmen onomastické aspekty i v současnosti přehlíženy nebo nejsou považovány za relevantní. Snahy onomastiků napravit dosavadní kodifikaci jsou považovány za návrh nových výjimek (viz zde 2.7.2). O výjimky (těmi by podle M. Beneše bylo psaní *Náměstí míru*, *Zátoka svini* apod.) by však šlo výhradně z pohledu koncepce druhové a propriální složky pojmenování, která v onomastické teorii nemá žádnou oporu. Pokud vyjdeme z jednoduchého pravidla, že na počátku vlastního jména se vždy píše velké písmeno, a budeme zohledňovat, zda konkrétní výraz je nebo není součástí vlastního jména (na základě kritérií představených zde v oddílu 2.1), pak žádné výjimky nebudou zapotřebí, protože vlastní jméno se píše na začátku s velkým písmenem vždy, bez jakýchkoli výjimek. Posoudit, zda je konkrétní výraz součástí vlastního jména, není obvykle o nic obtížnější než rozhodnout, zda má jít o „druhovou“, nebo „propriální složku“. Není např. jasné, jak by se podle koncepce „druhové“ a „propriální složky pojmenování“ měla psát toponyma jako *ČTVRTĚ JIRŮHO KOLIHY*. Podle autorů PVPČ je výraz *čtvrť* zřejmě „druhovou složkou“ (podobně jako slovo *sídlíště* v názvech typu *SÍDLIŠTĚ ANTALA STAŠKA*), a tak by se mělo psát s malým písmenem, avšak v případech jako *Tylova Čtvrť* jej autoři navrhuji psát s písmenem velkým (viz zde 2.7.1.1), za druhovou složku jej tedy zřejmě nepovažují. Z mnoha zde uvedených důvodů nezbývá než považovat pojetí představené v publikaci PVPČ za nedůsledné.

Při případných úvahách o perspektivní změně kodifikace psaní velkých písmen u názvů typu *NÁMĚSTÍ MÍRU*, *ZÁTOKA SVINÍ* bych se přikláněl k pravidlu platnému od roku 1991 pro slovenštinu, kde se u tohoto typu toponym píše s velkým písmenem slovo stojící na začátku názvu, kdežto další slova v daném názvu se píšou s velkými písmeny pouze tehdy, pokud jde o vlastní jména: *Most legií*, *Náměstí svobody*, *Náměstí míru*, *Nábřeží kapitána Jaroše*, *Náměstí Jana Palacha*, *Náměstí na Balabence*, *Náměstí Organizace spojených národů*, *Zátoka svini*, *Mys dobré naděje*. Toto řešení považuji za výrazně vhodnější než způsob psaní *Náměstí*

²⁶ Autorka (jinak převážně pozitivní) recenze knihy PVPČ J. Vojtová (2017, s. 37) k tomu uvádí: „Z hlediska současné české onomastiky je pojednání pojato poněkud netradičně. V této souvislosti je překvapivé, že součástí autorského týmu, který řešil projekt tak úzce související s onomastickou problematikou, nebyl onomastik, který by jistě k tématu přispěl dalšími podněty, a že spolupráce s onomastickým oddělením Ústavu se omezila pouze na drobné konzultace (jak vyplývá z poznámek na s. 42 a 44).“

Svobody, Mys Dobré naděje, kdy se s velkým písmenem píše i výraz následující za slovem označujícím druh objektu.²⁷ Podle mého názoru není v tomto typu názvů důvod k psaní velkého písmene u slov, která nestojí na začátku vlastního jména, pokud nejsou sama o sobě proprii.

Pro češtinu by tak bylo možné téměř kompletně převzít pravidlo zavedené ve slovenštině. K odlišnému řešení se přikláním pouze u názvů ulic typu *ULICE OSVOBODITELŮ*. Slovenská ortografická pravidla považují slovo *ulica* za pevnou součást názvu, a proto se píše *Ulica osloboditeľov, Ulica Gorkého* apod. Díky tomu docílila jednotného řešení: slovo *ulica* stojící na začátku vlastního jména se píše s velkým písmenem stejně jako další výrazy označující ostatní druhy urbanonymických objektů (*námestie, most* apod.). Jak však vyplývá z výše uvedených důvodů (bezpříznakovost slova *ulice* v rámci systému urbanonym a z ní plynoucí pravidelné vynechávání tohoto výrazu, dále pak rovněž možnost tvoření nominativu jmenovacího typu v *ulici Smetanova*, které u názvů obsahujících jiná označení urbanonymických objektů není možné), v češtině výraz *ulice* součástí propria není, a proto se přikláním k jeho psaní s malým písmenem (pokud je u názvu vůbec přítomno). Tato zdánlivá nejednotnost řešení odpovídá specifikům českého onymického, konkrétně pak urbanonymického systému.

M. Beneš v závěru své teoretické kapitoly v monografii PVPČ (s. 62) uvádí, že „[p]opsaná pravidla jsou jednoduchá a snadno osvojitelná, řízení se jimi je úlevné“. Toto tvrzení je subjektivní: jistě nelze vyloučit, že pro někoho může být řízení se pravidly o tzv. druhové a propriální složce pojmenování „úlevné“. Bylo by to třeba ověřit didaktickým výzkumem.

3. Toponyma obsahující dvě za sebou následující adjektiva

Zaměříme se ve stručnosti ještě na problematiku psaní velkých písmen u toponym obsahujících dvě za sebou následující adjektiva (typ *SEVERNÍ LEDOVÝ OCEÁN, VNĚJŠÍ ZÁPADNÍ KARPATY, VELKÁ HRADEBNÍ ULICE*). U tohoto typu názvů navrhuji autoři PVPČ změnu dosavadní kodifikace. Druhé adjektivum doporučuji psát s velkým písmenem jen tehdy, jestliže jde o pojmenování části původního celku nazvaného dvouslovně, např. *Vnější/Vnitřní Západní Karpaty* jsou součástí *Západních Karpat*. V ostatních případech doporučuji psát vždy malé písmeno, a to bez ohledu na to, zda jako vlastní jméno existovalo/existuje i podoba bez prvního adjektiva. Psalo by se tedy *Malý pařežný rybník* (obec Peč na Dačicku) i přesto, že tento rybník byl nazván na základě blízkého rybníka zvaného *Pařežný rybník*; podobně *Velká hradební ulice, Malá hradební ulice* (srov. PVPČ, s. 104). Znamenalo by to, že by se psala také ulice *Malá štěpánská, Malá štupecká*?

²⁷ Tento způsob psaní uvádí (bez bližšího komentáře) R. Šrámek (2014, 2017, 2019).

Takové řešení by bylo třeba považovat za dosti nešťastné, protože by nezohledňovalo skutečnost, že výraz *Štupartská* je sám o sobě vlastním jménem. Autoři PVPČ uvádějí, že „u názvů ulic se ve skutečnosti setkáváme s jediným typem vztahu pojmenované skutečnosti a její reálné podoby – jde vždy o zcela samostatné, oddělené ulice, a tudíž bychom měli uplatnit výhradně následující způsob psaní: <ulice *Malá okružní*>“. Je však třeba vzít v úvahu, že např. ulice *Malá Štupartská* byla původně součástí *Štupartské* ulice; oddělena od ní byla pod současným názvem až roku 1925 (Lašťovka – Ledvinka, 1997, s. 429). I v současnosti jistě většina mluvčích znajících danou lokalitu pociťuje silný vztah názvu *Malá Štupartská* ke *Štupartské* ulici. Podobně tomu bude nepochybně i v případě názvů *Malá Štěpánská* a *Štěpánská*, ale také *Malý Pařezný rybník* a *Pařezný rybník*. Názvy *Štupartská*, *Štěpánská*, *Pařezný rybník* jednoznačně jsou vlastními jmény, a proto by bylo zcela nesystémové psát je s malým počátečním písmenem, jestliže jsou ve spojení s distinktivním přívlastkem využity pro pojmenování dalšího objektu.

Cílem této změny kodifikace by podle autorů PVPČ mělo být zjednodušení, odstranění nutné věcné znalosti. Podle mého názoru by ovšem „zjednodušování“ pravopisu nemělo být na úkor jeho vztahu k onymickému systému ani v rozporu s vymezením hranic vlastních jmen.

4. Závěr

Cílem této stati bylo upozornit na ty otázky kodifikace psaní velkých písmen, které se z onomastického hlediska jeví jako značně problematické. S ohledem na rozsah článku byla pozornost věnována pouze kategorii toponym (pokud byly na několika místech zmíněny i jiné druhy propriet, pak jen pro nutné srovnání), třebaže i u dalších kategorií vlastních jmen existují mnohé problematické případy (srov. např. navrhovanou změnu kodifikace názvů vyznamenání: podle PVPČ /s. 240/ by se místo dosud kodifikované podoby *Řád bílého lva* mělo nově psát *řád Bílého lva*).

Přestože se článek zaměřuje pouze na některé vybrané problémy, i z jejich analýzy je zřejmé, že spolupráce mezi lingvisty zabývajícími se problematikou pravopisu a onomastiky byla dosud v českém prostředí naprosto nedostatečná. Ačkoliv někteří jazykovědci zabývající se teorií pravopisu usilují o určitý vhléd do onomastické teorie (M. Beneš se kupř. v teoretické kapitole, která je součástí monografie PVPČ /s. 31–62/, věnuje problematice proprietálně pojmenovacího aktu, různým definicím vlastního jména nebo funkcím vlastních jmen a odkazuje na teoretické studie R. Šrámka, M. Knappové, ale i W. Van Langendoncka aj.), využívají z onomastické teorie pouze její určitý výsek, který je slučitelný s jejich vlastní teorií. Je to dobře patrné zvláště na teorii o tzv. druhové a proprietární složce pojmenování, která v onomastické teorii nemá žádnou oporu a není s ní kompatibilní.

Vzhledem k tomu, že problematika psaní velkých písmen se (v naprosté většině) dotýká vlastních jmen, není z podstaty věci přijatelné na onomastický pohled

rezignovat a zastávat přístup „jiný“. Není totiž jasné, jaký by pak takový jiný přístup měl být. Sotva by obstála např. formulace, že jde o přístup „ortografický“; pravopis totiž není lingvistický obor, ale pouhý nástroj. Jde o konvenci, která určitým (v každém jazyce jiným) způsobem odráží jazykový systém a jeho jednotlivé roviny (subsystémy). Psaní velkých písmen by proto mělo v češtině jasně signalizovat, zda je určitý výraz proprium, nebo apelativum. Na tomto principu je totiž založeno. Mělo by být samozřejmé, že víceslovné proprium (tak, jak jej vymezuje onomastická teorie) se píše na začátku vždy s velkým písmenem. Podobně jako např. větná interpunkce odráží jazykový systém v jeho syntaktické rovině, mělo by i psaní velkých písmen odrážet onymický systém a být s ním v souladu.

Pokud by tento příspěvek vyvolal určitou diskusi o současné české kodifikaci v oblasti psaní velkých písmen a o principech, které by tato kodifikace měla naplňovat, pak by splnil svůj účel.

Příspěvek byl financován výzkumným záměrem Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO 68378092.

LITERATURA

- BENEŠ, M. (2012): Psaní velkých písmen v tzv. druhové složce pojmenování. *Naše řeč*, 95, s. 169–180.
- HOSÁK, L. – ŠRÁMEK, R. (1970): *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I*. Praha: Academia.
- Index českých exonym* (2006). 1. vyd. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální.
- Index českých exonym* (2011). 2. vyd. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální.
- Jazyková pravidla pro standardizaci jmen nesídelních geografických objektů z území České republiky* (2015). Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální. Online, <<https://www.cuzk.cz/Aktuality-resort/20150225-Jazykova-pravidla-pro-standardizaci-jmen/141862622-1.aspx>>, cit. 2020-04-07.
- KNAPPOVÁ, M. (1992): K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost*, 53, s. 211–214.
- KOJETÍNOVÁ, M. (2016): Metro: názvosloví pražské podzemní krajiny. *Acta onomastica*, 56, s. 105–123.
- KRŠKO, J. (1999): Hranice mezi apelativami a propriami a psaní predložkových terénních názvov. In: *Varia* 8. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť SAV, s. 302–308.
- KRŠKO, J. (2001): *Terénne názvy z Muránskej doliny*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, 2001.
- LAŠŤOVKA, M. – LEDVINKA, V. (1997): *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. 1. díl. Praha: Libri.
- MAJTÁN, M. (2012): Pragmatonymá sú vlastné mená. In: Ološtiak, M. (ed.): *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, s. 263–268.

- OLOŠTIAK, M. (2018): *Onymická a deonymická nominácia*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- PLESKALOVÁ, J. (1978): K hranici mezi apelativy a proprii (na materiálu pomístních jmen). *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 19, s. 296–300.
- POLÍVKOVÁ, A. (2007): *Naše místní jména a jak jich užívat*. Praha: Universum, 2. vyd.
- PRAVDOVÁ, M. – SVOBODOVÁ, I. et al. (2014): *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia.
- Pravidla českého pravopisu* (1993). Praha: Academia.
- Pravidlá slovenského pravopisu* (2000). 3. vyd., Bratislava: Veda; dostupné online: <<https://www.juls.savba.sk/ediela/psp2000/psp.pdf>>, cit. 2020-04-08.
- SVOBODOVÁ, I. et al. (2015): *Psaní velkých písmen v češtině*. Praha: Academia.
- ŠRÁMEK, R. (1999): *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita.
- ŠRÁMEK, R. (2015): Propriální sféra jazyka a hranice vlastních jmen. In: Valentová, I. (ed.), *19. slovenská onomastická konferencia. Zborník referátov*. Bratislava: Veda, s. 46–54.
- ŠRÁMEK, R. (2017): Propriální sféra jazyka a propriální prostor společnosti. In: Orgoňová, O. – Bohunická, A. – Múcsková, G. – Popovičová-Sedláčková Z. (eds.): *Jazyk a jazykověda v súvislostiach*. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 82–91.
- ŠRÁMEK, R. (2019): The Model of a Generic Concept and Structure of Functional Onomastics. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia*, 37, s. 13–33.
- TUŠKOVÁ, J. M. (2016): Onomastická gramatika. In: Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (eds.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 1237–1239.
- VALENTOVÁ, I. (2014): Apelativný člen, apelatívny komponent propria a informácia o propriu v podobe apelatíva. In: Minářová, E. – Sochorová, D. – Zítková, J., *Vlastní jména v textech a kontextech*. Brno: Masarykova univerzita, s. 40–46.
- VAN LANGENDONCK, W. (2007): *Theory and Typology of Proper Names*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- VOJTOVÁ, J. (2017): Obsáhlá publikace o psaní velkých písmen. *Naše řeč*, 100, s. 37–40.
- ZÁVODNÝ, A. (2015): Nejednoznačnost pri písaní niektorých typov vlastných mien. *Slovenská reč*, 80, s. 73–94.

Pavel Štěpán

stepan@ujc.cas.cz

oddělení onomastiky

ÚJČ AV ČR, v. v. i.

Valentinská 1

116 46 Praha 1